

BILDBYRÅ EKEGREN.SE

I detta nummer:

s3 Elektromagnetiska fält och tumörbildning

Kan exponering för elektromagnetiska fält orsaka sjukdom? Tidigare studier har föreslagit ett orsakssamband mellan sådan exponering och uppkomsten av en rad ...

s4 Låga inkomster bland icke-europeiska invandrare

Skillnaderna i arbetsinkomster är stora i Sverige mellan infödda och utrikes födda. Inkomsterna påverkas av de relativa arbetslöshets- ...

s5 Arbetslösheten är ojämnt fördelad

Vid Umeå universitet har fattigdom och ekonomisk marginalisering i det svenska samhället studerats ...

s6 Könskillnader vid ADHD och blyghet

I ett projekt studerade man dels hyperaktiva och dels blyga pojkars och flickors problem och anpassning i förskola och skola. Ett hundratal barn följdes från fem till tio års ålder. ...

s8 Attityder till arbete i sex länder

Attityderna till arbete har jämförts i sex västländer: Sverige, Norge, Tyskland, USA, Storbritannien, och Nya Zeeland ...

Varför lämnar vårdpersonal sitt arbete?

R Tusen sjuksköterskor och undersköterskor vid Sundsvalls sjukhus och inom Stockholms läns landsting deltog i en studie under fyra år på 1990-talet. Den gällde frågan varför personalen stannar respektive lämnar sitt patientnära arbete inom vården.

Drygt 85 procent av deltagarna uppgav att de hade haft besvär i rörelseorganen de senaste fyra veckorna. Bland undersköterskor yngre än 45 år var sådana besvär vanligare än bland sjuksköterskor i samma åldersgrupp. Tjugosex procent av samtliga undersköterskor uppgav att de av hälsoskäl var tveksamma till att stanna kvar i sitt nuvarande yrke. Motsvarande siffra bland sjuksköterskorna var 14 procent.

Under perioden slutade 289 sitt patientnära vårdarbete. Etthundra-femtioåtta gjorde det frivilligt, 38 på grund av uppsägning och 92 var sjukskrivna eller förtidspensionerade.

De som hade slutat frivilligt uppgav en rad olika orsaker till det, som patientrelaterat tungt arbete, otillfredsställande lön, bristande organisation och ledning, dåligt kollegialt stöd, brist på professionella möjligheter och obalans mellan arbete och barnpassning. Yngre ansåg i högre utsträckning än äldre att den dåliga lönen bidrog till beslutet att säga upp sig. Det var ingen skillnad mellan kvinnor och män i detta avseende.

De faktorer som säkrast hörde ihop med att frivilligt sluta sitt vårdarbete var att vara man, yngre, undersköterska och bosatt i Stockholm.

Många missnöjda i vården

R I en enkät till vårdpersonal deltog drygt 800 sjuksköterskor, sjukgymnaster och arbetsterapeuter som hade arbetat två och ett halvt år i yrket. Åttioåtta procent var kvinnor, medelåldern 31 år.

Svaren visar på ett utbrett missnöje med arbetsledning (64 procent) och arbetsorganisation (72 procent). De flesta var dock nöjda med sitt yrkesval (77 procent). Kvinnor anställda i offentlig vård var mer missnöjda än sina privatanställda kolleger. De yngsta kvinnorna (20–29 år) var mer missnöjda än de något äldre. Kvinnor med tung arbetsbörda hemma var mer missnöjda än de utan tungt hemarbete.

Att unga nyutbildade personer verksamma inom vården är missnöjda bör tas på största allvar, menar forskarna. Hälso- och sjukvården är ett arbetsfält som inom kort kommer att stå inför arbetskraftsbrist, och då gäller det för huvudmännen att ta till vara den kunskap och kompetens som finns i organisationen. I ett genus- och jämställdhetsperspektiv är det viktigt att arbetsgivarna skapar möjligheter att kombinera hem och arbete.

Projektleddare: Stig Wall
Institutionen för folkhälsa och klinisk medicin, Epidemic, Umeå universitet
Tel: 090-785 12 09
E-post: stig.wall@epiph.umu.se

Projektleddare: Monica Lagerström
Institutionen för omvårdnad, Karolinska institutet
Tel: 08-524 839 23
E-post: monica.lagerstrom@omv.ki.se

Addiction and life course

Red. Pia Rosenqvist, Jan Blomqvist,
Anja Koski-Jännes, Leif Öjesjö

282 s., Nordic Council for Alcohol
and Drug Research
ISBN 951-53-2624-9,
ISSN 0359-7024, www.nad.fi

Antologin redovisar tvärvetenskaplig forskning om missbruk och beroende från åtta länder. Bland frågor som tas upp är huruvida missbruk enbart är ett problem för individen eller om det ska ses som en störning i hur samhället fungerar; om gifta män har en bättre möjlighet att upphöra med sitt missbruk än gifta kvinnor; vilken roll interventioner, förändringar i ens levnadsförhållanden och personliga beslut spelar när man lämnar sitt beroende.

Den nya svenska arbetarklassen

Diana Mulinari, Anders Neergaard

332 s., Boréa
ISBN 91-89140-31-1
www.borea.nu

Den problematiska relationen mellan LO och fackligt aktiva invandrare analyseras med hjälp av begreppen rasifiering och kulturrasism. Författarna har forskat om

nätverket FAI (Fackligt Aktiva Invandrare) och visar hur denna grupp marginaliseras men också hur en bredare etnisk mobilisering kan åstadkommas på den fackliga arenan.

The Finland-Swedish wheel of migration

Charlotta Hedberg

ca 226 s., Uppsala universitet
ISBN 91-506-1788-5, ISSN 0431-2023

Avhandlingen undersöker den finlandssvenska migrationen till Sverige. Processen beskrivs som cirkulär, eftersom finlandssvenskarna upprätthåller ett nätverk av kontakter mellan Finland och Sverige.

Finlandssvenskarna är överrepresenterade i förhållande till de finskspråkiga invandrarna. Över tiden assimileras de, deras etniska identitet förändras, och de kommer att likna svenskarna.

Färre pojkar föds bland exponerade gummiarbetare

R Reproduktionsutfallet bland 18 500 kollektivanslutna gummiarbetare studerades under perioden 1973–2001. För kvinnorna räknades sammanhängande kollektivanställning under nio månader före barnets födelse som exponerad tid. För männen var motsvarande tid 9–12 månader innan barnet föddes, vilket är tiden för spermieproduktion och spermieutmognad.

Om modern hade exponerats under graviditeten förändrades könskvoten – andelen pojkar minskade och var 48 procent mot 52 procent i kontrollgruppen. Skillnaden var ännu tydligare då båda föräldrarna var exponerade. I kontrollgruppen kunde ingen avvikande könskvot ses.

Om båda föräldrarna var exponerade var andelen flerbördsgraviteter fördubblad. Flickor vilkas mor och far var exponerade hade lägre födelsevikt än kontrollgruppen (flerbördsgraviteterna inte inräknade). En liknande tendens sågs också för pojkar vilkas mor och far var exponerade. Den lägre födelsevikten förklaras inte av för tidiga födselar.

Projektledare: Lars Hagmar
Institutionen för laboratoriemedicin,
Yrkes- och miljömedicin,
Lunds universitet
Tel: 046-17 31 73
E-post: lars.hagmar@mymed.lu.se

Svetsning och risk för tumörer

R Biologiska mekanismer som skulle kunna förklara de samband som har observerats mellan extremt lågfrekventa (ELF) magnetfält och att utveckla cancer har inte kunnat påvisas i denna studie vid Karolinska institutet. Möjligtvis skulle exponering för ELF-magnetfält kunna samverka med det endokrina systemet, bl.a. hypofysen, binjurarna och bisköldkörtlarna. I projektet analyserades risken att utveckla tumörer i endokrina körtlar bland personer som har exponerats för höga ELF-magnetfält i arbetet.

Svetsning åtföljdes av en fördubblad risk för tumörer i endokrina körtlar. Risken ökade tre till fyra gånger för tumörer i binjure och bisköldkörtel i samband med ljusbågssvetsning. För motståndssvetsning var risken för tumör i bisköldkörtel mer än fördubblad. Inget framkom beträffande tumörer i hypofysen.

Det samband som framkom mellan svetsning och tumörer i endokrina körtlar kan ha sin grund i den höga magnetfältsexponeringen i samband med svetsning. Förhöjd risk för tumörer i hypofysen har tidigare påvisats bland lokförare, dvs. en helt annan yrkesgrupp som också utsätts för extremt hög magnetfältsexponering. Sammantaget stärker resultaten hypotesen att yrkesmässig exponering för ELF-magnetfält kan bidra till att hormonbaserade cancersjukdomar utvecklas.

Projektledare: Birgitta Floderus
Institutet för miljömedicin, IMM,
Karolinska institutet
Tel: 08-619 67 74
E-post: birgitta.floderus@ali.se

Besök vår bokhandel på webben

Alkohol – varför vi dricker som vi gör

ISBN 91-89602-22-6, ISSN 1652-3199, 102 sidor.

Pris: 75 kr exkl. moms och porto.

Varför dricker ungdomar så mycket? Hur har EU inverkat på svenskarnas dryckesvanor? Är det bra för hälsan att dricka två glas vin om dagen? Finns det något samband mellan alkohol, långtidssjukskrivningar och förtidspensioneringar? Det är frågor som besvaras av några av landets ledande alkoholforskare i denna bok.

Beställningsadress: info@hellmansforlag.se eller via FAS bokhandel på webben.
www.fas.forskning.se/publikationer_ny/

BILDBYRÅ EKEGREN SE

Elektromagnetiska fält och tumörbildning

R Kan exponering för elektromagnetiska fält orsaka sjukdom? Tidigare studier har föreslagit ett orsakssamband mellan sådan exponering och uppkomsten av en rad olika sjukdomar som cancer, allergiska reaktioner och neurodegenerativa förändringar som alzheimer. Resultaten är dock inte entydiga.

Polyaminer utgör en grupp tillväxtfaktorer som är nödvändiga för cellen. Polyaminbildningen i cellen utgör en mycket känslig indikator på cellpåverkan, och om den ökar skulle det kunna vara tecken på ökad risk för tumörbildning. Fysikaliska och kemiska faktorer i miljön som samverkar med polyaminerna skulle kunna påskynda tumörtillväxt.

Är exponering för elektromagnetiska fält en sådan miljöfaktor som påverkar cellens polyaminer? Vid Lunds universitet exponerades råttor för elektromagnetiska fält i upprepade försök med olika exponeringsnivåer och olika exponeringstider. Inga skillnader i hjärnvävnadernas polyaminnivåer kunde upptäckas mellan behandlade djur och kontroldjur. Något samband mellan ökad bildning av polyaminer och elektroniska fält kunde inte påvisas.

Projektledare: Lo Persson
Institutionen för fysiologiska vetenskaper,
Lunds universitet
Tel: 046-222 77 46, 222 77 42
E-post: lo.persson@mph.lu.se

Oklar påverkan av elektromagnetiska fält

R Koncentrations- och minnesstörningar är, liksom trötthet, huvudvärk och irritabilitet, vanliga symtom efter olika skador och sjukdomar i hjärnan. Likaså kan kronisk smärta, ångest och långvarig stress yttra sig så. Flitig användning av mobiltelefon har också, vid flera tillfällen, rapporterats kunna framkalla dessa symtom.

Vid Göteborgs universitet studerades hur hjärnans gliaceller påverkas av elektromagnetiska fält, som i mobiltelefoni. Då ingen effekt kunde påvisas av exponeringen, förefaller de koncentrations- och minnessvårigheter som rapporterats efter flitigt mobiltelefonerande ha orsakats av annat än påverkan på hjärnans gliaceller.

Projektledare: Lars Rönnbäck
Institutionen för klinisk neurovetenskap,
Neurofysik, Göteborgs universitet
Tel: 031-342 22 41
E-post: lroe@neuro.gu.se

Arbetsmiljöupplysningen.se

– Sveriges samlade kunskap om arbetsliv och hälsa.

En ny portal som gör det lätt att hitta information om arbetsmiljö. Ett trettiotal arbetsmiljöorganisationer bidrar med material.

www.arbetsmiljoupplysningen.se

projekt pågående projekt pågående
de projekt pågående projekt pågå
projekt pågående projekt pågåend

Vad utlöser sjukskrivning?

Sedan flera år har Sverige alarmräande höga sjukskrivningstal. Men sjukskrivningstalen varierar mellan olika län och olika individer på ett sätt som inte avspeglar verkliga skillnader i befolkningens sjuklighet. Vilka faktorer är viktigast för individens beslut att sjukskriva sig? Det undersöks i ett nystartat forskningsprojekt vid Karolinska institutet i Stockholm.

– Två individer kan ha samma grad av ohälsa. Den ena går till jobbet och den andra sjukskriver sig. Rimligen finns det alltså andra skäl än enbart ohälsa som påverkar beslutet att sjukskriva sig, säger docent Johan Hallqvist, projektledare för ett nystartat forskningsprojekt om utlösande faktorer bakom sjukskrivningar.

Han och hans medarbetare ska identifiera faktorer som kan utlösa sjukfrånvaro och mäta vilken betydelse de har för individen. Forskarna ska undersöka tre olika typer av arbetsplatser i stockholmsområdet: vård- och omsorgsarbete, varuproduktion och ett tjänstemannaföretag. Den första arbetsplats som deltar är StockholmsGeriatrinen i Stockholms läns landsting. Så fort någon sjukskriver sig tar forskarteamet kontakt för att intervjua den sjukskrivne.

– Med hjälp av intervjuerna kan vi kartlägga vad som har störst betydelse just i det ögonblicket en anställd bestämmer sig för att sjukskriva sig. Det handlar inte bara om att spåra fusk i sjukskrivningarna utan om att hela livssituationen har betydelse för hur man känner sig och för beslutet att sjukskriva sig eller inte, säger Johan Hallqvist.

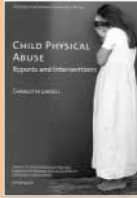
Syftet är att bättre kunna förklara varför benägenheten att sjukskriva sig varierar och att bättre kunna bedöma behovet av olika förebyggande och rehabiliterande åtgärder.

Projektledare: Johan Hallqvist
Institutionen för folkhälsovetenskap,
Karolinska institutet
Tel: 08-373 38 52
E-post: johan.hallqvist@phs.ki.se

Child physical abuse. Reports and interventions

Charlotta Lindell

c:a 144 s., Linköpings universitet
ISBN 91-7373-858-1

Avhandlingen undersöker fysisk barnmisshandel ur ett juridiskt, socialt, barn- och ungdomspsykiatriskt perspektiv, liksom ur ett brukarperspektiv, där en förälder eller annan när-

stående vuxen är misstänkt förövare. Det framkom bl.a. att första generationens invandrare misshandlade sina barn åtta gånger så ofta som svenskfödda föräldrar. De intervjuade mödrarna var mycket missnöjda med de sociala myndigheternas insatser, medan mötet med polisen beskrevs positivt.

Arbetsledningsrätt och arbetskyldighet

Mia Rönnmar

432 s., Juristförlaget i Lund
ISBN 91-544-2671-5, ISSN 1402-4276

Boken behandlar regleringen av arbetsgivarens arbetsledningsrätt och arbetstagarens arbetskyldighet i svensk, engelsk och tysk rätt i ljuset av arbetslivets ökade flexibi-

lisering. Ökad internationalisering, ny teknologi, framväxten av kunskapssamhället utgör bakgrunden för den utvecklingen. Avhandlingen fokuserar på kvalitativ flexibilisering, dvs flexibilitet inom ramen för en bestående anställning.

The obvious & the essential. Interpreting software development & organizational change

Jenny Öhman Persson

252 s., Uppsala universitet
ISBN 91-554-6095-X, ISSN 1104-2516
www.uu.se

Hur datorstöd utvecklats är i många fall avgörande för hur en arbetsplats utformas. Hela verksamheten påverkas. Författaren visar i sin avhandling att arbetssättet ändras när nya datoriserade arbetsrutiner införs, vilket ofta orsakar problem av olika slag. Förlorad kompetens, mer ensamarbete, ökad stress och ökande ohälsa är exempel på sådana problem.

BILDBYRÅ EKEGREN.SE

Åsikter om arbetsmarknadsfrågor

I ett projekt vid Göteborgs universitet besvarade 1 800 personer frågor om sin inställning till den svenska arbetslöshetsförsäkringen.

En genomgående tendens bland de tillfrågade var att de snarare ville förbättra de ekonomiska villkoren för arbetslösa än försämrade för dem. Flyttning, pendling och lönesänkning för att inte bli avstängd från ersättning var krav som uppfattades som alltför stränga av en majoritet.

Rimliga krav var däremot att ta ett lämpligt erbjudet arbete och att vara beredd att byta bransch eller yrke. Åsikten att reglerna är för stränga för arbetslösa var vanligare bland arbetare och lägre tjänstemän än bland högre tjänstemän.

En tredjedel av de tillfrågade angav att arbetslöshet främst beror på de arbetslösa själva, medan hälften svarade att brist på arbeten var huvudsaken. En vanlig uppfattning var att man borde ställa högre krav på motprestation för att få stöd från a-kassan, en attityd som var särskilt stark bland yngre.

I en annan del av projektet tillfrågades drygt 2 200 personer om sin inställning till olika frågor om flexibilitet på arbetsmarknaden. Studien var delvis en fortsättning på tidigare undersökningar. Arbetare hade i högre grad än tjänstemän upplevt förändringar och detsamma gäller kvinnor visavi män. Känslan av otrygghet på arbetsmarknaden var starkare 2001 än tio år tidigare. Kvinnor i arbetaryrken verkar vara särskilt negativa till olika former av rörlighet, medan det omvända gäller för tjänstemän i den privata sektorn.

Projektledare: Bengt Furaker
Sociologiska institutionen,
Göteborgs universitet
Tel: 031-773 48 01
E-post: bengt.furaker@sociology.gu.se

Låga inkomster bland icke-europeiska invandrare

Skillnaderna i arbetsinkomster är stora i Sverige mellan infödda och utrikes födda. Inkomsterna påverkas av de relativa arbetslöshets-talen och av tidpunkten för invandringen, men det avgörande är varifrån man kommer. Det visar en analys av arbetsinkomster bland infödda och utrikes födda kvinnor och män under 1978–99.

Inkomsterna bland invandrare från norra och västra Europa påverkas av arbetslöshet på samma sätt som bland infödda. Inga tecken finns heller på att senare anlända invandrare från dessa områden skulle ha uppnått sämre situation än sina tidigare anlända likar.

Inkomsterna bland invandrare från sydöstra Europa och länder utanför Europa visar en annan bild. Deras inkomster påverkades kraftigare av det relativa arbetslöshetsstalet än de inföddas gjorde. Jämfört med infödda försämrades inkomsterna bland dessa invandrare fram till mitten av 1990-talet.

Invandrare som kom till Sverige under första delen av 1980-talet hade lägre inkomster än dem som anlände tidigare, och inkomsterna var vid mitten av 90-talet anmärkningsvärt låga. Då skedde en återhämtning för unga vuxna invandrare, medan försämringen fortsatte i övriga åldersgrupper.

Orsakerna till den försämrade situationen på arbetsmarknaden för sydösteuropeer och icke-europeiska invandrare är flera: dels är anställningsdiskrimineringen av dessa grupper vitt spridd i Sverige, dels finns det nuförtiden extremt få lågavlönade arbeten för personer utan goda kunskaper i svenska. Till detta kommer att drivkraften att finna lönearbete kan vara låg, med tanke på de generösa transfereringssystemen.

Projektledare: Björn Gustafsson
Institutionen för socialt arbete,
Göteborgs universitet
Tel: 031-773 18 90
E-post: bjorn.gustafsson@socwork.gu.se

Arbetslösheten är ojämnt fördelad

R Vid Umeå universitet har fattigdom och ekonomisk marginalisering i det svenska samhället studerats.

Det är framför allt arbetslöshetens ojämna fördelning i samhället som förklarar varför vissa grupper är mer marginaliserade än andra. Men arbetslösheten har olika betydelse i olika grupper i samhället. Bland medelålders slår även korta perioder av arbetslöshet hårt, både på kort och lång sikt. För yngre personer är de långsiktiga effekterna mindre framträdande, och kortare perioder av arbetslöshet bland unga tycks i det långa loppet inte ha någon betydelse. Över huvud taget är ekonomiska förhållanden bland unga svagt relaterat till framtida förhållanden.

Vid sidan av de välbärgade är också de fattiga en högriskgrupp när det gäller egendomsbrott. Likaså är olika välfärdsproblem relaterade till varandra, t.ex. är dålig ekonomi kopplad till ohälsa. Men denna koppling tycks inte vara starkare i grupper där välfärdsproblem är mer vanligt förekommande, som bland invandrare. Tolkningen är att infödda svenskar med välfärdsproblem är en mer selekterad grupp än invandrare.

Projektledare: Björn Halleröd
 Sociologiska institutionen,
 Umeå universitet
 Tel: 090-16 50 00
 E-post: bjorn.hallerod@soc.umu.se

I huvudet på en chef

Chefer beskrivs ofta som privilegierade med bra lön, olika förmåner och ett stort inflytande över sin arbetssituation. Men många s.k. mellanchefer lever i en komplex och påfrestande värld. Hur påverkas deras bild av sig själva som chef av alla motstridiga krav? Det undersöks i ett stort nystartat projekt om chefers identitetsarbete vid Ekonomihögskolan, Lunds universitet.

Kraven på chefer i modernt arbetsliv har ökat avsevärt under de senaste 10–15 åren. Att vara s.k. mellanchefer i dag betyder ofta att ställas inför motstridiga krav på att t.ex. vara både visionärt kreativ och småpetigt kostnadsmedveten. Samtidigt är marknaden oförutsägbar och den tekniska utvecklingen går snabbt. Mellancheferna känner också ett starkt tryck på sig att motsvara förväntningarna från både överordnade och underordnade.

Denna arbetssituation kan leda till ångslan, stress och en osäkerhet om ens egen chefsidentitet och vad ledarskap egentligen innebär. Hur handskas mellanchefer med denna osäkerhet, hur påverkas deras bild av sig själva? Och hur påverkas företag och organisationer av che-

fernas bild av sig själva och sin arbetssituation? Det är utgångspunkterna för forskarna Mats Alvesson, Stefan Sveningsson, Dan Kärreman m.fl., som fått 2,7 miljoner kronor av FAS för att under tre år studera chefers identitetsarbete i komplexa organisationer.

Forskarna ska följa 15–20 mellanchefer (linjechefer, stabschefer, kommunikationschefer m.fl.) i några stora internationella företag under upp till ett års tid. Cheferna intervjuas flera gånger liksom även deras kolleger, medarbetare och överordnade chefer. Dessutom ska forskarna vara med och observera cheferna på jobbet.

Chefers identitetsarbete är ett uppmärksammat och ganska nytt forskningsområde internationellt, och det finns få svenska studier som går så här på djupet med att undersöka frågor som chefer kämpar med och som är centrala för deras självförståelse. Lundaforskarna hoppas, att deras resultat ska bli till hjälp för stressade mellanchefer och samtidigt också belysa några viktiga inslag i dagens arbetsliv.

Projektledare: Mats Alvesson
 Företagsekonomiska institutionen,
 Lunds universitet
 Tel: 046-222 42 44
 E-post: mats.alvesson@fek.lu.se

Nya verktyg i kampen mot mögel

R Sporer från mögelsvampar finns överallt, i alla typer av inom- och utomhusmiljöer. Det är mycket svårt att avgöra om det förekommer mögel och dra slutsatser om hälsorisker i olika arbetsmiljöer. Men i dag är det genom DNA-tekniken möjligt att göra analyser på extremt små provmängder. Syftet med ett projekt vid Arbetslivsinstitutet var att ta fram metoder för snabb DNA-isolering från små mängder av mögelkulturer och från sporer för PCR-analys (polymerase chain reaction).

Projektet har lyckats utveckla snabba och stabila metoder som inte bara

fungerar på prover tagna i luft utan också på kolonier som växer på olika material. Metoderna gör det möjligt att bestämma ner till 2–4 mögelsporer. Det är en nivå som är realistisk att tillämpa på prover tagna i fält. Analysmetoderna kommer att gagna miljöövervakning och exponeringsbedömningar. Projektet har bl.a. resulterat i en doktorsavhandling.

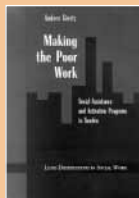
Projektledning: Xiao-Ru Wang
 Arbetet och den fysiska miljön,
 Arbetslivsinstitutet Norr, Umeå
 Tel: 090-17 61 15
 E-post: xiao-ru.wang@niwl.se

BILDBYRÅ EKEGÖREN.SE

Making the poor work. Social assistance and activation programs in Sweden

Anders Giertz
236 s., Lunds universitet
www.soch.lu.se
ISBN 91-89604-25-3, ISSN 1650-3872

Utformningen av fattigvården och de arbetskrav man ställer på mottagarna har alltid varit kontroversiella frågor i socialpolitiken. Den första delen av avhandlingen

diskuterar begreppen fattigdom, marginalisering och social uteslutning, och fortsätter med en genomgång av aktiveringsåtgärder för mottagare av socialbidrag.

Resources and relative deprivation

Monica Åberg Yngwe
130 s., Almqvist & Wiksell International
ISBN 91-22-02109-4, ISSN 1651-5390

Avhandlingen undersöker sambandet mellan inkomst och hälsa. Författaren fokuserar på absolut och relativ inkomst i sammanhanget, där absolut inkomst

är individens egen inkomstnivå, och relativ inkomst är den egna inkomsten i relation till andras och till det omgivande samhället. Författaren finner bl.a. att trots att välfärdsstaten och socialpolitik minskar inkomstens betydelse för hälsan finns ett tydligt samband mellan inkomst och hälsa även i mer jämlika välfärdsstater.

Anställningen vid verksamhetsövergång

Bernhard Johann Mulder
392 s., Juristförlaget i Lund
ISBN 91-544-2681-2, ISSN 1402-4276

Boken tar upp frågan när skyddsreglerna vid anställningsövergång är tillämpliga, dvs rätten att i vissa fall följa med en verksamhet som övergår till en ny arbetsgivare. I

reglerna ingår också ett skydd mot uppsägning. De rättsliga konsekvenserna när regleringen är tillämplig behandlas också, liksom EU-domstolens praxis på området och Arbetsdomstolens avgöranden.

Kosmetika kan påverka gummiexem

R Kontakt med gummi är den vanligaste orsaken till yrkesbetingat eksem. Främst drabbas de som arbetar inom gummiindustrin, monteringsindustrin och vården.

I ett projekt vid Lunds universitet studerades de viktigaste allergena substanserna som framkallar allergiskt gummiexem. Vätska från hud och blåsor i huden har analyserats.

Gummiindustrin använder sig av hundratals kemikalier, bland dessa oxidationsmedel som para-fenylendiaminer (PPD). En korsreaktion mellan PPD-föreningar och motsvarande föreningar som används i kosmetika kunde påvisas. Detta kan ha betydelse för dem som är överkänsliga för gummiarbete.

Projektledare: Christer Hansson
Inst. för mikrobiologi, dermatologi och infektion, MMI,
Lunds universitet
Tel: 046-17 31 66
E-post: christer.hansson@derm.lu.se

Besök FAS projektkatalog på webben:
www.fas.forskning.se/projekt/

Könsskillnader vid ADHD och blyghet

R I ett projekt studerade man dels hyperaktiva och dels blyga pojkars och flickors problem och anpassning i förskola och skola. Ett hundratal barn följdes från fem till tio års ålder.

Hyperaktivitet i femårsåldern förutsade ADHD-symtom i skolan, med högre problemlivåer bland pojkarna. Dessa hade under förskoleåldern större svårigheter med impuls kontroll och arbetsminne. Ett långsiktigt samband mellan dessa funktioner och ADHD-problem i skolan gällde huvudsakligen pojkar. Barnen med höga nivåer av ADHD-problem var ängsligare och oroligare och mindre eftersökta av kamrater än andra. Detta senare gällde i synnerhet flickor. Pojkarna tycks alltså ha större funktionsbrister, men de sociala följderna blir svårare för flickorna.

Den långsiktiga utvecklingen för blyga barn var positiv, med små könsskillnader. Blyga femåringar blev mindre blyga, även om de i tioårsåldern fortfarande tycktes vara lite mer försiktiga. De gav dock sällan själva uttryck för ängslan, och de var inte mindre eftersökta av kamrater än andra barn.

Projektledare: Ann-Margret Rydell
Institutionen för psykologi,
Uppsala universitet
Tel: 018-471 21 20
E-post: annmargret.rydell@psyk.uu.se

Familjer med knapp ekonomi

R Vad innebär det att leva under knapphetens stjärna i ett konsumtions- och överflödssamhälle som det svenska? I ett projekt intervjuades föräldrar med ansträngd ekonomi om sina villkor.

Ofta ställs de här familjerna inför försvårande omständigheter. I vissa fall utestängs de från konsumtion, t.ex. från möjligheter att teckna kontrakt och få tillgång till krediter. I andra fall handlar det om att konsumtionen blir besvärligare och dyrare. Det kan vara svårt att utnyttja storpack, mängderbudanden och realisationer, en stor del av konsumtionen måste alltså ske till ordinarie priser.

När det gäller dyrare varor tvingas de ofta använda olika typer av kreditlösningar, vilket också det blir dyrare.

Försakelse kan för dessa familjer innebära att vara extremt ekonomisk, att ha en noga planerad inköpslista, som ofta blir densamma vecka efter vecka. Och förutom att försöka få pengarna att räcka till det materiellt nödvändiga måste familjerna med knapp ekonomi också hantera risken att uppfattas som avvikande.

Projektledare: Tapio Salonen
Institutionen för vårdvetenskap och socialt arbete, Växjö universitet
Tel: 0470-70 83 45
E-post: tapio.salonen@ivos.vxu.se

FOTOFOTO/LENA PATERSON

Många barn tycker att de är tjocka

R För en del barn är det besvärande att vara kroppsligt avvikande. Det framgår av en undersökning där närmare tusen fjärdeklassare i Göteborg deltog. Ämnet var den psykologiska utvecklingen hos barn som ligger utanför normalområdet för längd och/eller vikt.

Många barn tyckte att de var tjocka, fast de i själva verket var normalviktiga. Var femte elev menade att de var för tjocka, men av dem var det bara en tredjedel som faktiskt var överviktiga. Flickorna hade en negativ syn på sitt utseende och sin vikt än vad pojkarna hade.

Många av barnen med negativ syn på sitt utseende och sin vikt hade mindre bra kamratrelationer. Elva procent av pojkarna och 13 procent av flickorna uppgav att de hade mobbats åtminstone en gång i veckan, t.ex. blivit retade eller slagna.

Fler flickor än pojkar hade berättat för sina föräldrar att de hade mobbats. Tio procent hade inte berättat för någon vuxen om mobbningen. Av de barn som hade berättat för en vuxen på skolan att de mobbats, var det så många som en fjärdedel som tyckte, att de inte fått någon hjälp.

Projektledare: Philip Hwang
Psykologiska institutionen,
Göteborgs universitet
Tel: 031-773 18 43
E-post: philip.hwang@psy.gu.se

Samband mellan deltidsarbete och liten sjukfrånvaro

R Arbetsskador och sjukskrivningar förekommer ofta bland personalen inom kommunal vård och omsorg. Få är långtidsfriska, dvs. frånvarande på grund av sjukdom bara vid enstaka tillfällen.

Basen för en studie vid Göteborgs universitet var samtliga vårdbiträden och undersköterskor anställda inom kommunal vård och omsorg under en femårsperiod. De 30 kommunerna med lägst och de 30 med högst förekomst av arbetsskador jämfördes med tanke på hur de hade organiserat arbetsmiljöarbetet.

Långtidssjukskrivning och förtidspensionering var två respektive fyra gånger så hög bland kvinnor som bland män. Av dem som var sjukskrivna mer än 14 dagar återgick bara fem procent i arbete inom 30 dagar. Variationen mellan kommunerna var stor. Den enskilt starkaste faktorn för hög andel långtidsfriska var hög andel deltidsarbete.

Det fanns ett samband mellan hög grad av struktur i arbetsmiljöarbetet och hög förekomst av både arbetsskador och långtidsfriska. Att arbetsmiljöarbetet är välorganiserat inverkar alltså på såväl rapportering av arbetsskador som hållbar arbetsförmåga bland omsorgspersonalen. Struktur i arbetsmiljöarbetet, särskild budget för personalvård och organiserade rutiner för delaktighet förefaller ha betydelse för stor andel långtidsfriska i personalen.

Projektledare: Mats Hagberg
Institutionen för invärtesmedicin,
Göteborgs universitet
Tel: 031-343 81 11
E-post: mats.hagberg@ymk.gu.se

www.fas.forskning.se

Läs våra forskarintervjuer på webben under "Fokus på ...".

Under april:

Hans Swärd om hemlösa barn.

projekt pågående projekt pågående
ide projekt pågående projekt påg
projekt pågående projekt pågående

Varför föds allt färre barn i Sverige?

För hundra år sedan föddes i genomsnitt 2,1 barn per svensk kvinna. I slutet av 1990-talet hade siffran sjunkit till 1,5 barn. Sociologforskaren Karina Nilsson vid Umeå universitet har fått 1,65 miljoner kronor för att ta reda på varför barnafödandet har sjunkit.

Ibland har det minskade barnafödandet enbart förklarats utifrån att allt fler kvinnor förvärsarbetar. I t.ex. Italien har barnafödandet sjunkit när kvinnors förvärsarbete har ökat. Men sambandet är inte så enkelt. Sverige, som har jämförelsevis goda förutsättningar för kvinnor på arbetsmarkanden, har länge haft ett högre barnafödande än många andra europeiska länder. För svenska kvinnor är arbete snarare en förutsättning än ett hinder för att skaffa barn.

– Osäkerhet på arbetsmarknaden med arbetslöshet, vikariat och korta projektanställningar har samband med lägre födelsetal. Men flera andra faktorer kan spela roll, till exempel att kvinnor utbildar sig allt längre tid och skaffar barn senare i livet. En annan orsak kan vara förändrade familjemönster med fler ensamstående föräldrar och fler "en-persons-hushåll", säger Karina Nilsson.

Minskat barnafödande och en åldrad befolkning är inte unikt för Sverige. Många andra EU-länder upplever samma utveckling och att vända den negativa trenden i barnafödandet är ett hett ämne på den politiska dagordningen. I Sverige hände något dramatiskt under 1990-talet då barnafödandet sjönk till låga 1,5. När lågkonjunkturen avklingade steg födelsetalet lite. Senaste siffran från Statistiska Centralbyrån är 1,65 barn per kvinna (år 2003).

– Det finns också intressanta regionala skillnader. Vissa kommuner har ett högt barnafödande även under dåliga tider och jag vill titta närmare på hur lokala attityder och traditioner påverkar barnafödandet, säger Karina Nilsson.

Projektledare: Karina Nilsson
Sociologiska institutionen,
Umeå universitet
Tel: 090-786 63 11
E-post: karina.nilsson@soc.umu.se

Hur fungerar trygghetssystemen?

R Arbetslöshetsförsäkringen och dess utformning är ämnet för en undersökning där också verkningarna av de sociala trygghetssystemen analyseras.

Ett av de ursprungliga syftena med arbetsmarknadspolitiken var att stimulera yrkesmässig och geografisk rörlighet. Friställd arbetskraft skulle med hjälp av utbildning och flyttbidrag hitta jobb i andra yrken och andra regioner. Den här undersökningen visar dock att arbetsmarknadsåtgärder inte ökar utflödet till jobb i allmänhet och i synnerhet inte till jobb utanför den egna bostadsregionen.

Att ställa krav på de arbetssökande och använda sanktioner är ett sätt att påverka motivationen att söka jobb. Drivkraften för att söka jobb ökar också, visar det sig, men systemet är förenat med kostnader, eftersom man måste verifiera att den arbetslöse uppfyller sökkraven.

Invandrare är överrepresenterade i de sociala understödssystemen. År 1985 infördes ett mottagningssystem som innebar att flyktingar kommunplacerades och gavs inkomststöd i större utsträckning än tidigare. Dessa åtgärder tycks ha försämrat den ekonomiska integrationen: socialbidragen ökade och det blev svårare för flyktingarna att försörja sig. Låginkomsttagare bor ofta i låginkomstområden, och det är sannolikt så att socialbidragsberoendet under lång tid ökade bland flyktingar som placerades i en miljö med högt bidragdragberoende och vice versa.

Projektledare: Peter Fredriksson
 Nationalekonomiska institutionen,
 Uppsala universitet
 Tel: 018-471 11 13, 471 70 84
 E-post: peter.fredriksson@nek.uu.se;
 @ifau.uu.se

Attityder till arbete i sex länder

R Attityderna till arbete har jämförts i sex västländer: Sverige, Norge, Tyskland, USA, Storbritannien, och Nya Zeeland.

En generös välfärdsstat påverkar inte nödvändigtvis människors grundläggande arbetsmoral negativt, dvs. motivationen att förvärvsarbeta av skäl utöver de ekonomiska. Den s.k. svenska modellen, med generösa sociala skyddsnet och omfattande arbetsmarknadsåtgärder, tycks stärka upplevelsen av arbetets egenvärde.

Drivkraften att förvärvsarbeta av andra skäl än lönen är större i Skandinavien än i de övriga länderna. Kvinnor är överlag, liksom män och kvinnor i högre positioner på arbetsmarknaden, mer benägna att se andra värden i en anställning än bara de ekonomiska. De söker en intressant och meningsfull aktivitet.

Lojaliteten mot arbetsgivaren är större i USA och Nya Zeeland än i Sverige, Tyskland och Storbritannien. Anställda i högre ställning upplever oftare arbetet som tillfreds-

ställande och uttrycker därför högre grad av lojalitet. Lönen har ytterst liten betydelse. Den största positiva effekten uppnås av upplevelsen av att ha ett intressant arbete. Inga skillnader mellan könen finns i det avseendet.

Ett mindre generöst samhällsligt trygghetssystem utmynnar i större lojalitet mot arbetsgivaren, som säkrar den ekonomiska tryggheten. Lojaliteten kan också påverkas av politiska och ideologiska värderingar, och högerpolitiska värderingar tycks stärka lojaliteten, konstaterar forskarna. I Sverige med mångårig socialdemokratisk regim skulle det i så fall kunna utvecklas en tendens till en allmänt kritisk hållning mot de ensidiga mål och krav som återfinns i de flesta arbetsorganisationer.

Projektledare: Stefan Svallfors
 Sociologiska institutionen,
 Umeå universitet
 Tel: 090-786 55 60
 E-post: stefan.svallfors@soc.umu.se

FAS – Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap

Postadress: Box 2220, 103 15 Stockholm
 Besöksadress: Birger Jarls torg 5, Riddarholmen
 Telefon: 08-775 40 70. Telefax: 08-775 40 75
 E-post: fas@fas.forskning.se

www.fas.forskning.se

Forskning och Resultat utkommer med fyra nummer per år. Den är kostnadsfri och kan beställas från FAS.

Redaktör: Jan Jerring. E-post: jan.jerring@fas.forskning.se

Ansvarig utgivare: Solweig Rönström

Grafisk form: Lena Eliasson

Produktion: Prospect Communication AB

Tryck: Alfa Print AB, Stockholm

ISSN: 1651-8578

Detta nummer är distribuerat april 2005